

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

بهرام رحمانی
۱۷ اگست ۲۰۲۲

افغانستان جولانگاه اشغالگران و جنگ طلبان

(بخش نهم)

نمایندگان طالبان در تهران، در آغاز جلسه شان، محمد جواد ظریف وزیر امور خارجه حکومت اسلامی ایران در مورد شکست امریکا در منطقه صحبت کرد و بدین ترتیب خروج نیروهای امریکائی از افغانستان را توضیح داد. به ادعای ظریف، حضور امریکا در این کشور برای بیش از دو دهه خسارات زیادی به آن وارد کرده است. برای جبران این خسارات، سیاستمداران افغانستان «باید تصمیمهای دشوار بگیرند» و مذاکره کنند.

در نتیجه تحولات جدید سبب شد که بین این گروه سنی تندرو و حکومت اسلامی شیعه تندرو و مهمتر از همه مرکز قدرت شیعه که در گذشته طالبان افغانستان را یک خطر برای خود می دانست، روابط دوستانه برقرار کند.

در واقع جمهوری اسلامی ایران نیز مانند روسیه در دهه نود میلادی از گروههایی که با طالبان می جنگیدند حمایت می کرد. در عین حال حکومت اسلامی ایران با عملیات نظامی به رهبری امریکا در سال ۲۰۰۱ برای سرنگون کردن طالبان همکاری کرد. اما به گفته منابع طالبان، حکومت اسلامی ایران در همان زمان برای این گروه پیام فرستاد که حاضر است از طالبان در مبارزه با امریکا حمایت کند.

در اواسط ماه مه ۲۰۱۵ هیأتی از دفتر سیاسی طالبان در قطر به ایران سفر کرد و دو طرف در مورد مسائل مختلفی مذاکره کردند.

طبق گزارشات ملا اختر منصور، رهبر سابق طالبان افغانستان، هنگام بازگشت از سفری به ایران در ماه مه ۲۰۱۶ بر اثر حمله یک پهپاد امریکائی در بلوچستان پاکستان کشته شد.

علی شمخانی، دبیر شورای امنیت ملی ایران پس از دیدار با طالبان در تهران در توییتری نوشت که رهبران این گروه را در مبارزه با امریکا مصمم دیده است. او در مورد ملا عبدالغنی برادر به شکل تحسین آمیز نوشت: «کسی که سیزده سال در گوانتانامو زیر شکنجه های آنان بوده، مبارزه با امریکا در منطقه را کنار نگذاشته است.»

بیش از سه سال است که جمهوری اسلامی و طالبان رابطه ای «دوستانه» ای برقرار کرده اند؛ رابطه ای که به سفر ملا عبدالغنی برادر، یکی از بنیانگذاران طالبان، از دوحه به تهران و ملاقات او با سران حکومت اسلامی در تهران در بهمن - دلو - ۱۳۹۹ منتهی شد.

مقامات افغانستان این رویداد را مصداق بارز همکاری سیاسی این گروه افراط‌گرای اسلامی با حکومت اسلامی ایران توصیف کردند و ادعا کردند سپاه پاسداران از این گروه افراط‌گرا؛ حمایت می‌کند.

مقامات جمهوری اسلامی ایران همچنان بر خروج نیروهای نظامی خارجی از افغانستان پافشاری می‌کنند و حتی برخی از شخصیت‌های محافظه‌کار و تندرو و برخی از رسانه‌های حکومتی همچون خیرگزاری تسنیم وابسته به سپاه پاسداران و یا روزنامه کیهان که مدیر آن منصوب خامنه‌ای است، سعی در صلح‌طلب نشان دادن طالبان به مردم و به‌خصوص هواداران جمهوری اسلامی دارند.

اما همزمان نیروهای نظامی زیادی را در مناطق مرزی استان خراسان جنوبی و مناطق هم‌مرز با ولایت فراه افغانستان مستقر کرده‌اند. این نشانه شکنده بودن رابطه بین حکومت اسلامی و طالبان است.

لازم به یادآوری است که به دنبال کشتار دیپلمات‌های ایرانی توسط گروه طالبان در سال ۱۳۷۷، نیروهای مسلح حکومت اسلامی ایران برای یک جنگ تمام‌عیار و لشکرکشی به افغانستان آماده شده بود، اما به‌دستور علی خامنه‌ای، رهبر کل قوای جمهوری اسلامی، این جنگ آغاز نشد.

با وجود این، نیروهای مسلح ایران پایگاه پنجم رزمی هوانیروز ارتش مجهز به ۲۱ فروند هلیکوپتر هجومی، رزمی و شناسائی و همچنین پایگاه چهاردهم شکاری نیروی هوایی ارتش در فرودگاه بین‌المللی ارتش مجهز به دو اسکادران شکاری جنگنده‌های اف-۵ئی و اف و میراژ اف-۱ئی کیو و... را تشکیل دادند.

همچنین سپاه قدس جمهوری اسلامی کمک‌های نظامی و تسلیحاتی‌اش به نیروهای ائتلاف شمال به رهبری احمد شاه مسعود را افزایش داد.

در پی آغاز حمله نیروهای نظامی به رهبری امریکا به طالبان در سال ۱۳۸۰، جمهوری اسلامی نیز به‌طور غیرعلنی و غیرمستقیم به این ائتلاف پیوست و حتی در جریان قیام هرات در ۲۱ آبان- عقرب- ۱۳۸۰ برابر با ۱۲ نومبر ۲۰۰۱، واحدهائی از سپاه قدس به طور هم‌زمان با نیروهای ویژه امریکائی در شهر هرات حضور یافتند و به‌همراه نیروهای ائتلاف شمال علیه طالبان به پشتیبانی نظامی از مردم محلی جهت به کنترل گرفتن این شهر پرداختند.

حتی پس از تهدید امریکا مبنی بر حمله نظامی به ایران به‌دنبال افزایش برنامه جنجال‌برانگیز و نظامی هسته‌ئی‌اش، با وجود اتخاذ سیاست مدارا و غیرخصمانه از سوی جمهوری اسلامی در قبال گروه تروریستی القاعده، دشمنی با طالبان که مهم‌ترین متحد القاعده در افغانستان بود ادامه یافت.

ایران نزدیک حدود ۹۴۵ کیلومتر مرز زمینی با افغانستان دارد و یکی از بزرگترین همسایگان هم‌مرز با این کشور محسوب می‌شود. حکومت اسلامی ایران همچنین ارتباطات نزدیک و مؤثری با جمعیت شیعی افغانستان دارد. به خاطر همین، حکومت اسلامی ایران نمی‌تواند نسبت به تحولات افغانستان بی‌تفاوت باشد.

در واقع روسیه، ایران و چین به دولت اشرف غنی اهمیت چندانی ندادند. غنی در حالی‌که به هند، متحد قدیمی افغانستان و رقیب اصلی پاکستان بی‌توجهی کرد، اما برای جلب دوستی با پاکستان اقدامات جدی انجام داد. ولی این تلاش برای بهبود مناسبات ظرف یک سال به پایان رسید و کابل و اسلام‌آباد باری دیگر به مرحله متخاصم بازگشتند.

در عین حال حکومت غنی از عملیات نظامی به رهبری عربستان سعودی علیه شیعیان حوثی یمن حمایت کرد. این تصمیم برای جمهوری اسلامی ایران پذیرفتنی نبود.

حملات برق‌آسای نیروهای طالبان به مناطق مرزی و گمرک‌ها در ولایت‌های شمالی و غربی به فرار بیش از هزار سرباز به تاجیکستان و صدها نفر به ایران منجر شد.

طبق گزارشات تاجیکستان برای سربازان افغان چادرهای موقت برپا کرده است و مجروحان را درمان می‌کند. برخی از این سربازان دوباره با هواپیما به افغانستان منتقل شده‌اند.

مهرالله، سرباز افغان جزو واحد هزار نفری بود که در نزدیک شهر قندوز در شمال شرق کشور در مرز تاجیکستان مستقر بود. سرباز ۲۷ ساله به خبرگزاری فرانسه گفته است: «ما برای بیش از یک هفته در محاصره بودیم. راه تدارکاتی ما قطع شده بود. هرج و مرج حاکم بود و بین واحدهای نظامی ارتباطات قطع شده بود.»

جنگجویان طالبان که رفته‌رفته حلقه محاصره را تنگ کردند و در پایان هفته جنگ شدیدی را شروع کردند. مهرالله می‌گوید که برخی از فرماندهان امنیتی مواضع خود را ترک کردند و سربازان پیاده خود را تنها گذاشتند. سربازان هم هیچ چاره‌ای جز پیروی از فرماندهان نداشتند.

او گفت: «اگر هماهنگی لازم بین مرکز و رهبری جنگ در شیرخان بندر وجود داشت، ما به‌جای عقب‌نشینی، با طالبان می‌جنگیدیم.»

او می‌گوید: «ما بندر را ترک نکردیم اما فرماندهان پیش از سربازان فرار کرده بودند.»

عین‌الدین، دیگر سرباز افغان به خبرگزاری فرانسه گفته است که با تنگ‌تر شدن حلقه محاصره طالبان تعدادی از سربازان مجروح شدند. هیچ راه انتقالی به مراکز درمانی و برنام‌های برای آن وجود نداشت. سربازان مجبور شدند هم‌زمان خود را روی شانه‌ها به تاجیکستان انتقال دهند تا زنده بمانند.

مهرالله می‌گوید: «طالبان بعد از محاصره شیرخان بندر تمام راه‌ها به شهر قندوز را قطع کرد و ما را مجبور به عقب‌نشینی به سمت پل مرزی کرد و بعد از یک ساعت جنگ با طالبان، ما به تاجیکستان فرار کردیم.»

مقام‌های تاجیکستان تأیید کرده‌اند که ۱۰۳۷ نیروی دولت افغانستان از مرز عبور کرده و خود را به تاجیکستان رسانده که در یک اقدام بشردوستانه به آن‌ها اجازه ورود داده شده است. مقام‌های تاجیکستان مجروحان را درمان کردند تا زندگی آن‌ها را نجات دهند.

دولت افغانستان تأیید کرده است خطوط تدارکاتی با مشکل روبه‌رو شده و برخی مناطق از کنترل دولت خارج شده و به تصرف طالبان در آمده است.

تاجیکستان از گسترش ناامنی به قلمرو خود نگران است و پس از پیشروی طالبان ۲۰ هزار نیروی ذخیره‌اش را در مرز مستقر کرده است. این کشور همچنان با سایر کشورهای آسیای میانه مذکره کرده و از روسیه برای حمایت لازم کمک خواسته است. پس از این نگرانی‌ها یک هیأت چهار نفره طالبان به ریاست شیخ شهاب‌الدین دلاور، عضو دفتر سیاسی طالبان در قطر به مسکو رفت و به کشورهای آسیای میانه اطمینان داد که جنگجویان طالبان از مرز عبور نخواهند کرد و هیچ نگرانی متوجه این کشورها نیست.

۷ جولای، مقامات تاجیکستان به دلیل وضعیت در مرز با افغانستان، که پس از خروج نیروهای امریکائی از منطقه رخ داده، از کشورهای عضو سازمان پیمان امنیت جمعی درخواست کمک کردند. به گفته حسن سلطانوف، نماینده دائمی تاجیکستان در این سازمان، مرز بین دو کشور یک منطقه کوهستانی بغرنج است و کنترل آن در شرایط فعلی برای رهبری تاجیکستان دشوار است.

در همین حال، شبه‌نظامیان طالبان هم بیشتر و بیشتر به مرزهای تاجیکستان نزدیک می‌شوند. آن‌ها به سربازان افغان در نزدیک مرز حمله و سه ایست بازرسی را تصرف کردند در حالی که سربازان افغان به خاک تاجیکستان عقب‌نشینی نمودند. تاجیکستان در شرایط افزایش تنشج در منطقه، از بسیج نیروهای ارتش خود خبر داد. سیاست‌مداران و

کارشناسان این نگرانی را دارند که روسیه با هجوم پناهندگان از آسیای میانه روبه رو شود. ۸ جولای، طالبان پرچم خود را بر روی پل بین افغانستان و تاجیکستان به اهتزاز درآوردند.

این رقابت‌ها نشان‌دهنده ابعاد تلاطم‌های احتمالی در آینده افغانستان است. از دیدگاه طالبان، تقویت موقعیت منطقه‌ای و تحرک دیپلماتیک آن نشانه‌ای پذیرفته شدن آن در عرصه منطقه‌ای و جهانی است. چرا که اکنون به‌نظر می‌رسد بازیگران مهم منطقه‌ای دریافته‌اند که طالبان را نمی‌توانند از معادلات خود حذف کنند. البته این کشورها مدعی‌اند که روابط آن‌ها با طالبان به نفع ثبات منطقه است.

افغانستان در منطقه خاورمیانه بزرگ دارای اهمیت است. در این منطقه، دست‌کم پنج قدرت منطقه‌ای، یعنی ایران، عربستان سعودی، ترکیه، اسرائیل و قطر با هم رقابت دارند. نگرانی‌های ستراتیژیک جمهوری اسلامی ایران در برابر عربستان، امریکا و دیگر قدرت‌های منطقه‌ای و به عکس آن، نشانه‌ای از رقابت در منطقه است.

چین یک کشور قدرتمند منطقه نگرانی‌های ستراتیژیک و امنیتی خاص خویش را دارد. روابط چین با افغانستان پس از سال ۲۰۱۴ از سیاست عدم مداخله و میانجی، امنیت‌محور شده است. ظاهراً نگرانی اقتصادی و تروریسم دو معضل کلان چینی‌ها است.

افغانستان دارای مرز مشترک نزدیک به ۱۰۰ کیلومتر با چین است. دستیابی به بازار آسیای میانه و منابع طبیعی افغانستان در آینده برای چین حائز اهمیت بسزائی است. در کنار این، چین از قوت‌گیری تحریک اسلامی ترکستان شرقی (ETIM) نگرانی دارد. در ماه دسمبر سال ۲۰۲۰، ضیاء سراج، رئیس امنیت ملی افغانستان گفته بود که یک حلقه ۱۰ نفری جاسوسان چینی را در کابل دستگیر کرده و پس از فشارهای بیجینگ، کابل مجبور به رهائی این گروه شده است. گفته می‌شود که این گروه برای مهار اویغورها به افغانستان آمده بود.

افغانستان در بخش اعظم قرن نوزده و دو دهه نخست قرن بیست به عنوان منطقه حایل بین دو قدرت بزرگ اروپائی یعنی روسیه تزاری در شمال و بریتانیای کبیر در جنوب شرق قرار داشت. منطقه حایل نقش ضربه‌گیر را بازی کرده از برخورد مستقیم دو قدرت جلوگیری می‌کند و آسیب‌های کش و قوس در روابط دو قدرت بر این منطقه تحمیل می‌شود. افغانستان طی سال‌های ۱۸۳۹، ۱۸۷۹ و ۱۹۱۹ سه بار با انگلستان درگیر شده است. دو جنگ نخست در چارچوب سیاست تهاجمی رادیکال‌ها در بریتانیا به‌منظور تسخیر کامل افغانستان صورت گرفته است و جنگ سوم به استقلال افغانستان انجامید.

هرچند افغانستان هیچ‌گاه مستعمره نشده، اما پس از «دفع تجاوز دوم انگلیس بر افغانستان» و روی کار آمدن عبدالرحمان خان در کابل (۱۹۰۱-۱۸۸۰) وضعیت شبه مستعمره برای بریتانیا پیدا کرد. معاهده ۱۸۹۳ کابل به این وضعیت رسمیت بخشید و بر اساس آن خط مرزی دیورند به عنوان مرز بین هند بریتانوی و افغانستان شناخته شد، سیاست خارجی افغانستان زیر کنترل بریتانیا قرار گرفت و کمک‌های بریتانیا به حاکم افغانستان افزایش یافت.

عبدالرحمان خان که از او به‌عنوان «امیر آهنین» نیز یاد می‌شود، با اتکاء به کمک‌های خارجی تمرکز گرائی را با خشونت به پیش برد. شکل‌گیری اتفاق مثلث بین روسیه، بریتانیا و فرانسه در برابر تهدید آلمان در ۱۹۰۷ باعث گردید که روس‌ها نیز پذیرفتند که افغانستان در حوزه نفوذ بریتانیا باشد.

در پی «جنگ استقلال افغان-انگلیس»، بریتانیا در ۱۹۲۱ استقلال افغانستان را به رسمیت شناخت ولی خط مرزی دیورند به طور مکرر از جانب افغانستان تا ظهور پاکستان در ۱۹۴۷ تأیید گردید.

در پی فرو نشستن شعله‌های جنگ دوم جهانی در ۱۹۴۵ بازی بزرگ دیگری در مقیاس جهانی بین دو ابر قدرت جدیدالظهور یعنی امریکا و اتحاد جماهیر شوروی، موسوم به جنگ سرد، جهان را به دو قطب شرق و غرب تقسیم کرد.

در چارچوب جنگ سرد (۱۹۴۵-۱۹۹۱) جهان سوم شامل کشورهایی در آسیا، آفریقا و امریکای جنوبی محل منازعه غیر مستقیم دو ابر قدرت بود. امریکا از فرمانروایان ضد کمونیست مثل ژوزف موبوتو در کنگو، نگودین دنیم در ویتنام جنوبی، باتیستا در کوبا، چیان کاجیک در چین حمایت می‌کرد و از طرف دیگر اتحاد جماهیر شوروی از نیروهای چپ یونان، آنگولا، اتیوپی، ویتنام، چین، کوبا، افغانستان و عراق حمایت می‌کرد.

در چنین فضائی تغییرات اجتماعی، ظهور احزاب چپ و اسلامی، توسعه اقتصادی و سیاسی، رشد ارتش، سیاست خارجی افغانستان و کودتاها از جمله کودتای هفت ثور در سایه مداخله و ضد مداخله شوروی و امریکا در این کشور رقم خورد.

با شروع جنگ سرد و شکل‌گیری فضای دو قطبی در سیستم جهانی، قوانین بازی موجود را تغییر داد. یعنی در این میان نوع مناسبات افغانستان با پاکستان نقش تعیین‌کننده در انتخاب افغانستان داشت. خط مرزی نه تنها به عنوان خط مرزی دو کشور، بلکه به عنوان خط مرزی دو اردوگاه شرق و غرب ایفای نقش کرد.

پاکستان حدود یک سال پس از سخنرانی چرچیل در مارچ ۱۹۴۶ اعلام موجودیت کرد. چرچیل در آن سخنرانی ضرورت کشیده شدن پرده آهنین در برابر توسعه‌طلبی کمونیسم را مطرح کرد. سال بعد دکترین ترومن رئیس جمهور (۱۹۴۵-۱۹۵۳) و طرح مارشال وزیر خارجه وقت امریکا، این طرح را در ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی آن تحکیم بخشید.

پاکستان با عضویت در پیمان‌های سیوتو و سنتو در خط مقدم دفاع از غرب در برابر شرق ظاهر شد. ادامه دارد.

دوشنبه بیست و چهارم مرداد- اسد- ۱۴۰۱ - پانزدهم اگست ۲۰۲۲